

Jurgis JUOZAPAITIS

Lietuvos muzikos ir teatro
akademija

Lietuviškos alto mokyklos formavimasis: mokytojai, mokiniai

REIKŠMINIAI

ŽODŽIAI:

lietuviška alto mokykla,
„mokyklos“ samprata,
alto pedagogai,
Eduardas Satkevičius,
Jurgis Fledžinskas,
Petras Radzevičius,
tradicijų tęstinumas.

ANOTACIJA. Straipsnio tikslas – atskleisti lietuviškos alto mokyklos formavimosi aplinkybes, nurodyti griežimo altu mokymosi raidą, galimybes ir perspektyvas. Primenama, kad alto meno raida prasidėjo dar tarpukariu, o 1949 metai, kada Lietuvos valstybinėje konservatorijoje buvo įkurta alto klasė, laikytini lietuviškos alto mokyklos pradžia. Pasitelkus A. Ambrazo nusakytus „mokyklos“ sampratos esminius požymius, atskleidžiama instrumentinės, tai yra alto, mokyklos gyvavimo galimybė. Sudarytas Lietuvos altininkų pedagogų ir jų studentų medis padeda išvelgti ir patvirtina „mokyklai“ būdingų požymių visumą. Tai leidžia daryti prielaidą, kad laikotarpis nuo 1949-ųjų, alto klasės įkūrimo Lietuvos valstybinėje konservatorijoje metų, iki šių dienų subrandino lietuvišką alto mokyklą, liudijančią savarankišką jos gyvavimą. Straipsnyje įvardijami ryškiausi alto pedagogai ir koncertinės veiklos atstovai. Akcentuojamas išskirtinis J. Fledžinsko – alto mokyklos įkūrėjo – vaidmuo ir įvertinama šiuo metu Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje sėkmingai tęsiama ir plėtojama jo suformuota pirmoji Lietuvoje pedagoginės alto mokyklos sistema.

Taip susiklostė, kad 1949 m. ne tik Kauno ir Vilniaus konservatorijos buvo sujungtos į Lietuvos valstybinę konservatoriją, bet ir pradėta joje rengti lietuvių altininkus. Norėtusi nuodugniau apžvelgti šio mokymo raidą bei perspektyvas ir sužinoti, ar pakanka prielaidų Styginių instrumentų katedroje įkurtą alto klasę vadinti „mokykla“ ir koks kultūrinis kontekstas supo besiformuojančią lietuvišką alto mokyklą. Taigi, norėdami kalbėti apie lietuvišką alto mokyklą, turėtume pažvelgti į jos istoriją, tradicijas, mokymo metodus.

Lietuvos altininkų ugdymo raidos pradinis etapas siejamas su Klaipėdos muzikos mokykla. Šioje mokykloje 1924–1930 m. greta kitų specialiųjų dalykų buvo mokoma ir griežti altu. S. Šimkaus pakviestas 1924 m. į Klaipėdos muzikos mokyklą dėstyti ir rengti kvalifikuotus orkestrantus Klaipėdos simfoniniam orkestrui iš Prahos atvyko Čekų no-

netas. Visi noneto muzikantai¹ dėstė Klaipėdos muzikos mokykloje. Alto klasei 1925–1926 mokslo metais vadovavo čekų altininkas V. Kolenatý-Kamilovas², vėliau – vengrų altininkas Ladislavas Novákas. 1930 m. Klaipėdos muzikos mokyklos alto klasę baigė K. Motgabis, M. Buivydas, A. Kvedaravičius, A. Klepackas ir B. Jurašūnas³. Taigi šios pirmosios tarpukariu suformuotos profesinio altininkų rengimo ir jų koncertinės veiklos apraiškos klojo pagrindus lietuviškai altininkų mokyklai.

Tvirtas pozicijas įvairiais meno suvokimo, atlikimo ir vertinimo klausimais turėjęs žymiausias tarpukario Lietuvos muzikos kritikas, kompozitorius Vladas Jakubėnas plačiai nušviesdavo to laiko kamerinės muzikos padėtį. Recenzijose jis nuolatos akcentavo kamerinės muzikos svarbą, rūpinosi jos kokybišku atlikimu. Visokeriopa skatindamas ir objektyviai vertindamas Lietuvos atlikėjus stygininkus, jis matė ir daugybę problemų, susijusių su profesionalesniu Lietuvos stygininkų parengimu. „Mūsų kamerinė muzika turi jau nemaža rimtų, vertingų veikalų, kuriuos verta parodyti užsieniui. Bet juos atlikti nėra lengva, gan painios naujoviškos struktūros reikalauja geros orientacijos, subrendusio menininko. Stygininkų srityje mums dar nepavyko tokių išsiauginti“, – tokias mintis jis dėstė 1939 metais (Jakubėnas 1994: 327).

Ši padėtis po truputį keitėsi, kai Lietuvos koncertiniame gyvenime vis svarbesnę vietą užėmė savi, jau Lietuvoje parengti, atlikėjai. Stygininkų gretas itin papildė jaunesni Kauno konservatorijos auklėtiniai, daugiausia smuikininkai – Izidorius Vasyliūnas, broliai Kazys, Povilas ir Pranas Matiukai, Kazys Juodelis, Adomas Krevnevičius ir kiti. Vieni jų griežė Kauno radiofono, kiti – Valstybės teatro orkestre, kartu su kitais atlikėjais būrėsi į kvartetus ir kitus kamerinius ansamblius. Šie ansambliai buvo nepastovūs, dažniausiai sudaromi tam tikrai programai atlikti. Suprantama, tuose ansambliuose turėjo griežti ir altininkai, kurių problema buvo pati skaudžiausia, nes jų profesionalumo lygis nepriėjo smuikininkams ir violončelininkams.

Profesionalių altininkų ugdymo stoka tapo viena iš priežasčių ir ryškesnei alto muzikos plėtotei. Kadangi senosios kartos lietuvių kompozitorių kamerinėje instrumentinėje muzikoje nebuvo ryškesnių alto muzikos pavyzdžių⁴, galima daryti prielaidą, jog

- 1 Čekų noneto muzikantai: Emilis Leichneris (smuikas), Vaclavas Kolenatý-Kamilovas (altas), Janas Fesenmayeris (violončelė), Ludvikas Rautenkranzas (kontrabosas), Albertas Bursikas (fleita), Antonas Stoupa (obojus), Jaroslavas Brychta (klarnetas), Ladislavas Putna (fagotas), Emanuelis Kaucký (valtorna).
- 2 Klaipėdos muzikos mokyklos dėstytojo V. Kolenatý-Kamilovo alto klasės mokinių 1925–1926 m. pažangumo ir lankomumo dienynas. *Lietuvos literatūros ir meno archyvas (LLMA)*, f. 161, ap. 1, b. 61, l. 1–6.
- 3 Klaipėdos muzikos mokyklos pedagogų tarybos posėdžio protokolai, 1930, birželio 7. *LLMA*, f. 161, ap. 1, b. 117, l. 26, 29–30.
- 4 1933 m. J. Kačinsko ketvirtatonių sistema sukurtas *Trio* trimitui, altui ir fortepijonui nebuvo atliktas, nes rankraštis žuvo.

profesionalių altininkų ugdymo stoka, tradicijos perimamumo ir konkrečios koncertinės paskirties nebuvimas pristabdė ir kompozitorius, kurie negalėjo tikėtis, kad atliks jų kūrinus.

Tarp jaunųjų altininkų geriausiai išsivirtino Eduardas Satkevičius, griežęs Kauno konservatorijos absolventų styginių kvartete, Valstybės teatro orkestre. Minėtini ir kiti altininkai, tarp kurių Radiofono orkestre griežęs buvęs Klaipėdos muzikos mokyklos auklėtinis altininkas Motiejus Buivydas. Žinoma, jog Kauno Radiofono orkestre ir kvartete griežęs altininkas Stasys Gabriolavičius, persikėlęs į Vilnių, tęsė koncertinę veiklą Filharmonijos simfoniniame orkestre ir kvartete. Šį ir kitus altininkus bei visus styginius, 1942 m. griežusius Lietuvos filharmonijos simfoniniame orkestre, prisimena ir teigiamai vertina dirigentas Algimantas Kalinauskas (1923–2010): „Kolektyvas buvo gana pajėgus: pirmaisiais smuikais griežė koncertmeisteris K. Juodelis, šalia jo – Elena Strazdaitė–Bekerienė, <...> altas – S. Gabriolavičius, šalia Vytautas Marcijonas, Lietuvninkaitė, Kutiliauskaitė“ (Kalinauskas 2010: 65). Reikia pažymėti, kad visi šie altininkai mokslus baigė kaip smuikininkai. Vienintelis E. Satkevičius greta smuiko specialybės baigė ir specializuotą alto klasę, dėstomą smuikininko Ruvino Roberto Stenderso.

Altininkų atlikėjų problemas prisimena ir to laikotarpio liudininkė smuikininkė Kornelija Kalinauskaitė: „Orkestre altistai sėdėjo visur <...>. Senukai, kurie ten sėdėjo – jie pirmoje pozicijoje viską grojo. Jiems nereikėjo profesionalumo – jie netgi juokėsi iš pozicijų, nes užteko pirmosios <...>. Tokie buvo altistai tuo metu. Tik paskui, po truputį, kai jaunimas pradėjo sėstis, prasidėjo alto profesionalizmas. Profesionaliai jie pradėjo groti tada, kai mano vyro [J. Fledžinsko – J. J.] studentai buvo išmokinti profesionaliai valdyti instrumentą. Savo grojimu jie jau prilygo smuikininkams.“⁵

Alto atlikimo meno ir pedagogikos pradininku Lietuvoje laikomas **Eduardas Satkevičius** (1906–1972) – vienas pirmųjų Lietuvos profesionalių altininkų. Baigęs Kauno konservatoriją (1936 m. smuiko, 1938 m. alto klasę), jis aktyviai koncertavo su įvairiais kameriniais ansambliais, griežė Kauno muzikinio teatro orkestre. Būdamas profesionalus atlikėjas daug prisidėjo prie kamerinės, ypač kvartetinės, muzikos sklaidos. E. Satkevičiaus polinkis ansambliniam muzikavimui išryškėjo ankstyvoje jaunystėje. 1933 m., dar būdamas studentas, griežė Kauno konservatorijos styginių kvartete, kuriame buvo du profesoriai (Arvidas Noritas ir Povilas Berkavičius) ir du studentai – I. Vasiliaskas ir Satkevičius (Jasinskas 1983: 92). Vėliau, jau griežiantis Kauno konservatorijos absolventų styginių kvartete, taip pat neliko nepastebėtas. 1940 m. V. Jakubėnas pasidžiaugė koncertavusio kvarteto – I. Vasyliūnas (I smuikas), V. Možalskis (II smuikas), E. Satkevičius

5 Iš autoriaus pokalbio su K. Kalinauskaite. Vilnius, 2011 gruodžio 12.

(altas) ir M. Saulevičius (violončelė) – iniciatyva, labai rimtu susirepetavimu, susigrojamu, sąžiningu pasirengimu koncertui ir jų ansamblinio griežimo pojūčiu, pažymėdamas, kad „savo kuklesnį vaidmenį gerai atlieka E. Satkevičius“ (Jakubėnas 1994: 362). 1945 m. Satkevičiui buvo pasiūlyta griežti Lietuvos kvartete (pirmoji sudėtis): J. Targonskis (I smuikas), A. Račas (II smuikas), E. Satkevičius (altas), L. Seidelis (violončelė). Jame jis griežė iki 1946 m., o savo tolesnę muzikinę veiklą susiejo su Kaunu. Dėstydamas Kauno konservatorijoje ir būdamas kamerinės muzikos entuziastas organizavo įvairios sudėties kamerinius ansamblius ir pats juose griežė.

Jaunųjų altininkų ugdymui E. Satkevičius paskyrė 27 metus (1945–1972). Dėstydamas Kauno J. Gruodžio aukštesniojoje muzikos ir Kauno J. Naujaliao meno mokyklose rengė mokinius studijoms Lietuvos konservatorijoje. Šio darbo vaisiai – akivaizdūs. Buvusieji jo mokiniai, tarp kurių – T. Šernas, P. Radzevičius, D. Katkus, A. Daugirdas, V. Engelmanaitė, įgiję tvirtus griežimo altu pagrindus, sėkmingai tęsė mokslus konservatorijoje, o vėliau ir patys pasirinko pedagogo kelią.

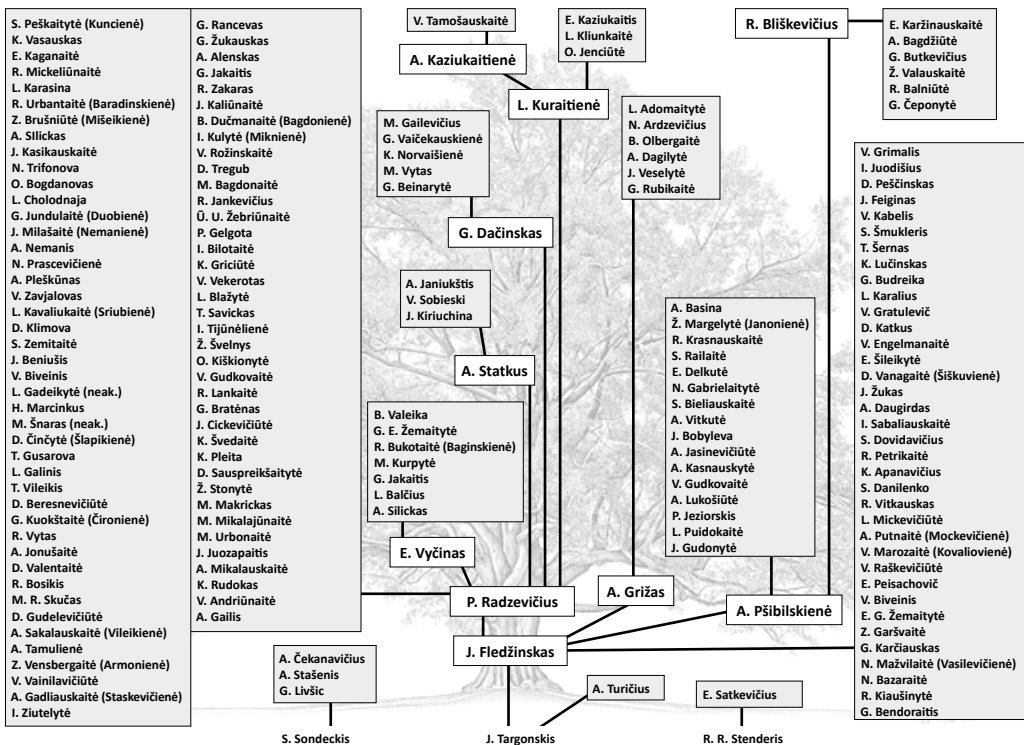
Lietuvos alto meno istorijos raidoje išskirtinis vaidmuo tenka altininkui, pedagogui, dirigentui profesoriui **Jurgiui Fledžinskui** (1924–1988). Su jo vardu susijęs vienas ryškiausių Lietuvos alto meno istorijos puslapių. 1949 metai, kada Fledžinskas pradėjo nuoseklų, sistemingą ir kryptingą lietuvių altininkų mokymą Lietuvos valstybinėje konservatorijoje, laikytini lietuviškos alto mokyklos pradžia.

Aiškinantis, ar lietuviška alto mokykla, pradėjusi klostytis XX a. 5-ojo dešimtmečio pabaigoje (1949), susiformavo į savarankišką instrumentinę mokyklą, būtina nurodyti kūrybinės mokyklos ir „mokyklos“ sampratos esminius požymius. „Mokyklos“ sąvokos esmę ir struktūrą aiškina ir apibūdina muzikologas A. Ambrazas. Remiantis jo suformuluotu plačiu „mokyklos“ apibrėžimu, skirtu Lietuvos kompozitorių mokyklai, galima atskleisti kiekvienos kūrybinės ir instrumentinės mokyklos gyvavimo galimybę, nes „kiekviena mokykla, kad ir kaip ji pasireikštų, suponuoja kai kuriuos bendrus komponentus, kurių svarbiausieji:

- ◆ Kurios nors srities žinių, įgūdžių, jų įgyvendinimo principų bei metodų visuma – tam tikra programa (ko yra mokoma, diegiama mokykloje).
- ◆ Mokytojas (vienas ar kolektyvas), programą perteikiantis savo aplinkai (kas moko).
- ◆ Mokiniai, perimantys mokyklos programos turinį ir mokytojo patirtį (kam perteikiamos žinios).
- ◆ Mokymo turinio perimamumas, t. y. tradicijos, užtikrinančios mokyklos pastovumą ir tvarumą (kaip vyksta mokymas, įdiegiami jo rezultatai, kaip įsitvirtina pati mokykla)“ (Ambrazas 2007: 73–74).

Sudarytas Lietuvos altininkų pedagogų ir jų studentų medis (1 pav.) padeda išvelgti ir patvirtina „mokyklai“ būdingų požymių visumą. Tai leidžia daryti prielaidą, kad laikotarpis nuo 1949–ųjų – alto klasės įkūrimo Lietuvos valstybinėje konservatorijoje metų – iki šių dienų subrandino lietuvišką alto mokyklą, liudijančią savarankišką jos gyvavimą.

Fledžinsko kaip dėstytojo altininko pedagoginiai principai bei jo darbo vaisiai yra akivaizdūs ir neginčijami. 1949 m. Lietuvos valstybinėje konservatorijoje Fledžinskas oficialiai įkūrė alto klasę ir tapo lietuviškos alto mokyklos pradininku. Jis pirmasis išreiškė naują požiūrį į altą kaip į koncertinį instrumentą, prilygindamas jį smuikui ir violončelei. Ilgametis pedagoginis darbas Lietuvos valstybinės konservatorijos (dabar Lietuvos muzikos ir teatro akademija) Styginių instrumentų katedros alto klasėje (1949–1988), vadovavimas studentų simfoniniam orkestrui (1959–1972) ir Kamerinio ansamblio katedrai (1964–1979) atskleidė daug vertingų faktų apie jo pedagoginius sugebėjimus ir metodinius principus.

1 pav. Lietuvos altininkų medis. Sudarė Jurgis Juozapaitis (2013)

Kaip pedagogas ir žmogus tarp studentų Fledžinskas turėjo išskirtinį autoritetą, peržengusį savo tiesioginės veiklos ribas ir tapusį kultūros ženklu. Elgesiu, laikysena, kalbėjimu jis kėlė pasitikėjimą ir reprezentavo ne vien profesinę kompetenciją, bet ir inteligenciją, aukštą dvasinę kultūrą. Jo paskaitose studentai gaudavo ne tik specialybės žinių, bet ir gilių estetinių patirčių, suvokdavo, kas yra muzika, kokia jos vieta žmogaus ir tautos gyvenime.

1949 m. Fledžinskas su pagyrimu baigė Lietuvos konservatoriją (Jakovo Targonskio klasę) ir įgijo altininko solisto ir pedagogo kvalifikaciją. Iki tų metų Lietuvos valstybinėje konservatorijoje alto klasės nebuvo, taigi Fledžinskas ją baigė pas pedagogą smuikininką. Tuo metu augančiam simfoninių orkestrų ir kamerinių ansamblių (ypač kvartetų) atlikimo lygiui reikėjo profesionalių altininkų, todėl brendo sumanymas konservatorijoje įkurti alto klasę. Įgyvendinti šį nelengvą ir atsakingą sumanymą buvo patikėta Fledžinskui: „Priėmiau šį pasiūlymą ir kartu tapau lietuviškosios alto mokyklos įkūrėju“, – prisimena profesorius (Fledžinskas 2008: 236).

Pedagoginiam darbui Fledžinskas paskyrė 39 metus (1949–1988). Per šiuos pedagoginės veiklos dešimtmečius Lietuvos valstybinėje konservatorijoje jis formavo, ugdė ir subrandino lietuvių profesinę alto mokyklą. Dėstydamas Fledžinskas daugiausia rėmėsi profesoriaus Targonskio metodika, perėmusia savo mokytojo, rusų klasikinės smuiko mokyklos pagrindėjo L. von Auerio tradicijas. Targonskis Fledžinskui išliko didžiausias autoritetas visą gyvenimą. Tą jis nuolatos pabrėždavo, tuo labai didžiavosi, o savo pedagoginius pasiekimus laikė Targonskio nuopelnu (Fledžinskas 2008: 236). Iš savo profesoriaus perėmęs visas dėstymo metodikos, instrumento valdymo, griežimo technikos ir stiliaus reikalavimų paslaptis, paremtas giliomis teorinėmis žiniomis, jis kūrybiškai jas plėtojo ir formavo savo metodinę sistemą, pagrįstą individualiais pedagoginiais principais.

Per 39 pedagoginio darbo alto klasėje metus Fledžinskas suformavo ir išugdė 39 profesionalius altininkus, lėmė jų darbo kryptį ir profesionalumo lygį. Vieni, perėmę iš savo mokytojo ir didžiausio moralinio autoriteto pedagoginius principus, sėkmingai dėsto alto specialybę, kiti, įgiję atlikimo meno įgūdžių kompleksą – griežia orkestruose, kvartetuose ar kituose ansambliuose. Beje, ir pirmąjį Lietuvoje tarptautinių konkursų laureatą stygininką parengė Fledžinskas: 1962 m. Helsinkyje juo tapo profesoriaus mokinys altininkas P. Radzevičius. Po dešimtmečio (1972) kitas jo mokinys – D. Katkus (Vilniaus kvarteto narys) styginių kvartetų konkurse Lježe laimėjo I vietą. Šių altininkų tarptautinis įvertinimas patvirtina, kad Fledžinsko dėstymo metodika, jo pedagoginiai principai yra teisingi, jais galima pasitikėti ir sėkmingai ugdyti savąjį Lietuvos alto meną.

Fledžinskas įkūrė ir 15 metų (1964–1979) sėkmingai vadovavo Lietuvos valstybinės konservatorijos Kamerinio ansamblio katedrai. Jis suformavo bendrą katedros mokymo metodiką, iškėlė labai aiškius muzikinius reikalavimus, itin pabrėždamas muzikos stilių studijas, profesionalų kolektyvinį muzikavimą.

Pedagogika, ženklinusi visus Fledžinsko kūrybinio darbo metus, buvo esminė profesoriaus veiklos sritis. Diegti pedagoginiai principai ir interesai labiausiai išryškėjo skaitant jo paties pasisakymus ir buvusių mokinių atsiminimus. Fledžinsko gausus rašytinis palikimas saugomas Lietuvos literatūros ir meno archyve⁶. Išlikusiuose straipsniuose ir pasisakymuose, nagrinėjančiuose lietuvių muzikos perspektyvas, aptariama jaunųjų muzikos atlikėjų ugdymo svarba, iškeliamos dėstymo problemos. Jis akcentavo laisvą, niekieno nevaržomą kūrybiškumą, meninės individualybės atsiskleidimą. Svarbiausias ir esminis profesoriaus tikslas – „kova už profesionalą – ar jis taps visuomenei našta, ar visuomenės pažiba“⁷.

Kaip būtiną rezultatyvaus mokymosi sąlygą Fledžinskas iškėlė racionalaus darbo sistemą. Svarbūs jo samprotavimai apie studentų kūrybinį sąmoningumą ir savarankiškumą. Jis buvo įsitikinęs, kad muzikos mokymosi pamatas – sąmoningumas, o ne besaikis nesąmoningas kartojimas. Asmenybės susiformavimui ir tikslui pasiekti profesorius siūlė išnaudoti valios, pastangų ir žinių komplekso visumą. Visa tai atsispindi jo sukurtoje schemoje (2 pav.)⁸.

Kad studentai neklystų, neturėtų techninių problemų, griežtų užtikrintai, raiškiai ir įdomiai, profesorius siūlė jiems atlikti būtinus kasdieninius pratimus – lavinti pirštus, tobulinti garsą, vystyti klausą, stiprinti štrichų techniką, vystyti judesių laisvumą, aktyvumą ir pozicijų pojūtį⁹.

Susipažinus su Fledžinsko metodikos ir pedagoginių principų esminiais bruožais, galima teigti, jog jis turėjo neeilinius pedagoginius gebėjimus. Savo darbu pateisinęs lietuvių filosofo ir pedagogo S. Šalkauskio (1886–1941) pedagogams keliamus reikalavimus, kuriuos sudaro: „pirma, pedagoginis pašaukimas; antra, profesinis pasiruošimas; trečia, faktiškas sugebėjimas sėkmingai dirbti pedagoginį darbą“ (Šalkauskis 1992: 32), jis įrodė galintis sėkmingai dirbti šį darbą.

Fledžinskas savo estetinėmis pažiūromis, pedagogine ir koncertine veikla padėjo tvirtus lietuviškos alto mokyklos pagrindus, padarė didelę įtaką lietuviškai alto muzikai, jos kokybei, muzikavimo lygiui. Ilgą laiką buvęs vienintelis Lietuvos valstybinės kon-

6 Jurgis Fledžinskas. *LLMA*, f. 108, 922 bylos, vienas apyrašas.

7 *LLMA*, f. 108, ap. 1, b. 705, l. 24.

8 *Ibid.*, l. 22.

9 *Ibid.*, b. 572, l. 1.

2 pav. J. Fledžinsko sudaryta schema užsibrėžtam tikslui pasiekti

servatorijos alto klasės pedagogas, savo pedagoginius principus įdiegė visai Lietuvos altininkų kartai, kuri tęsia jo – lietuviškos alto mokyklos įkūrėjo – pedagoginius principus, puoselėja griežimo altu tradicijas ir savo menu tvirtina tautos identitetą.

Dabartinį LMTA altininkų branduolį sudaro Fledžinsko tiesioginiai (P. Radzevičius, D. Katkus, A. Pšibilskienė) ir netiesioginiai (G. Dačinskas, R. Bliškevičius) auklėtiniai, nes, kaip teigia Ambrasas, „mokiniais laikytini nebūtinai tiesioginiai jų auklėtiniai, bet visų pirma sekėjai, perėmę savo didžiųjų pirmtakų bei amžininkų estetines pažiūras ir kūrybos principus, tęsiantys ir plėtojantys jų tradi-

cijas“ (Ambrasas 2007: 74). Žvelgiant retrospektyviai akivaizdu, kad šiuo metu LMTA tęsiama tradicija – Fledžinsko suformuota pirmoji Lietuvoje pedagoginės nacionalinės alto mokyklos sistema.

Tiesioginis Fledžinsko auklėtinis, jo dėstymo principų nuosekliausias sekėjas ir tęsėjas, perėmęs savo mokytojo estetines pažiūras – profesorius **Petras Radzevičius**. 1962 m. jis baigė Lietuvos konservatorijos profesoriaus Fledžinsko alto klasę. Tais pačiais metais Helsinkyje (Suomija) tapo tarptautinio konkurso laureatu, įgydamas ir pirmojo Lietuvos stygininko tarptautinio konkurso laureato vardą¹⁰. 1962 m. pradėjęs ugdyti altininkus Lietuvos valstybinėje konservatorijoje, Radzevičius sėkmingai dėsto iki šių dienų ir plėtoja alto kaip solinio instrumento raišką dabartinėje Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje. Dėstydamas jis visuomet prisimena savo mokytoją ir vertina jį kaip vieną iškiliausių, tauriausių Lietuvos muzikoje asmenybių. Radzevičius savo mokiniams diegia pagrindinius Fledžinsko, savo pamatinio autoriteto, pedagoginius principus, išskeldamas

10 Kito laureato stygininko turėjome palaukti 8 metus. Juo tapo R. Katilius – 1970 m. nugalėjęs Helsinkio, o 1972 m. – Monrealio (Kanada) tarptautiniuose konkursuose. Palyginkime lietuvių pianistų pasiekimus: pirmuoju tarptautinio konkurso laureatu Vienoje (Austrija) 1933 m. tapo S. Vainiūnas. Kita laureatė M. Rubackytė tik po 48 metų – 1981 m. tapo tarptautinio konkurso Budapešte (Vengrija) laureate.

jo pedagogikos esmę – pateikti studentui savo požiūrį į muziką ir kuo daugiau iš jo išreikalauti.

Nuo 1987 m. Radzevičius yra Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Styginių instrumentų katedros vedėjas. Atsakingas požiūris į darbą, nuolatinis žinių sėmimasis (Maskvos P. Čaikovskio konservatorijoje, Berlyno H. Eislerio aukštojoje muzikos mokykloje), bendravimas su žymiais pasaulio atlikėjais, kūrinių, repetuojamų koncertiniam atlikimui, studijos subrandino jo koncertinės ir pedagoginės veiklos meistriškumą. Per daugelį pedagoginio darbo metų profesorius išugdė apie 80 altininkų (A. Statkus, R. Romoslauskas, Ū. U. Žebriūnaitė, J. Kaliūnaitė, G. Jakaitis, G. Dačinskas, D. Sauspreikšaitytė ir kiti), liudijančių P. Radzevičiaus žmogiškąsias savybes ir dalykinę kompetenciją (Ramoškaitė 2009).

Tikriausiai Radzevičiaus pedagoginių gebėjimų paslaptis – patirtyje įrašytas jo buvusio mokytojo stiprus poveikis, t. y. mokymo principų tęstinumas. Išlaikydamas ir plėtodamas savo mokytojo tradicijas jis įtvirtino pedagoginių principų perimamumą ir sukūrė savo mokyklą, kuri „šios naujai susiformavusios mokyklos, pirminės mokyklos, kaip tam tikros sistemos, atžvilgiu atlieka subsistemų funkciją“ (Ambrazas 2007: 76).

Pedagoginėje ir koncertinėje veikloje pasireiškė daugybė kitų Fledžinsko mokinių, tačiau tarp jų ryškiausi ir aktyviausi – D. Katkus, A. Pšibilskienė, A. Grižas. Su jų vardais daugelį metų buvo siejama šiuolaikinė lietuviško alto repertuaro plėtra ir sklaida. Jų patirtis daug prisidėjo prie to, kad altas skambėtų koncertiniame gyvenime, ir suteikė perspektyvą tolesnei šio žanro tradicijų plėtotei Lietuvoje.

Audronė Pšibilskienė – LMTA Kamerinio ansamblio katedros profesorė, atlikėjos veiklą pradėjusi dar būdama studentė, daugelį metų sėkmingai ją tęsė ir baigusi studijas. Aktyviai koncertavusi kaip solistė su įvairiais kameriniais ansambliais, orkestrais Lietuvoje ir užsienyje, ji sukaupė ir nemenką pedagoginę patirtį. Jos klasę baigė 16 studentų altininkų. Itin svarbų vaidmenį profesorė suvaidino kaip kamerinės muzikos specialistė, parengusi daugybę kamerinių ansamblių, tarp jų – respublikinių ir tarptautinių konkursų laureatų. Būdama altininkė solistė ji įrodė, jog turi individualų interpretacinį modelį – visuomet stilistiškai ir logiškai pagrįstą, pasižymintį stilingu frazavimu. Visas šias savybes perdavė ir savo mokiniams.

Ypatingą dėmesį Pšibilskienė skyrė lietuviškam repertuarui. Fledžinsko išugdyta meilė lietuvių kompozitorių muzikai ir pasididžiavimas savo tautine kultūra tvirtai įaugo į jos sąmonę ir koncertinį repertuarą: „Mes, jo mokiniai, visa, kas tik buvo lietuviška, grodavom. Šitas pasėtas grūdus manyje sudygo ir išaugo, aš ir dabar stengiuos propaguoti mūsų muzikus Lietuvoje ir užsienyje“, – prisimena Pšibilskienė (Fledžinskas 2008: 220).

Donatas Katkus – LMTA Styginių kvarteto klasės profesorius, labai plataus kūrybinio diapazono, jungiančio atlikėjo, pedagogo, muzikologo ir dirigento veiklą, menininkas. Daug metų jis koncertavo kaip altininkas solistas, griežė Vilniaus styginių kvartete. Savo profesionalumą jis panaudojo muzikinei logikai atskleisti, pasižymėjo aiškiu stilistiniu požiūriu ir savitu meniniu skoniu. Muzikos interpretacijos meną suvokdamas kaip kūrybą jis siekė, kad atliekama muzika būtų suprasta ir įprasmintą, kad muzikos stilius būtų kuo geriau atskleistas klausytojui.

Gerai įsisavintos profesinės žinios, savitas meninis skonis, išlavinta interpretacinė nuojauta – taip būtų galima apibūdinti Katkaus kaip pedagogo įvaizdį. Jo kaip puikaus kvarteto žanro žinovo interpretacijų sampratą jau daugelį metų perima Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Kamerinio ansamblio klasės studentai.

Nemažą koncertinę ir pedagoginę praktiką sukaupe **Aloyzas Grižas** (1948–2013) – Fledžinsko auklėtinis, ilgametis Čiurlionio styginių kvarteto altininkas, nuo 1996 m. dėstęs Lietuvos muzikos akademijos Kauno fakultete. Grižo išugdytas profesionalių jaunųjų altininkų būrys papildė Kauno muzikinių kolektyvų gretas.

Taigi, vientisa linija jungia visus alto pedagogus Lietuvoje – Fledžinsko klasę baigę studentai jo įdiegtas idėjas perduoda savo mokiniam, pastarieji – saviesiems. Į visų Fledžinsko mokinių sąmonę tvirtai įaugo ne tik gyvu žodžiu pasakytos, bet ir rašytiniuose dokumentuose užfiksuotos profesoriaus mintys – „Atlikėjas turėtų sugebėti išgirsti (vidine klausa) – tempų santykį, tempų modifikaciją, temos ritminį branduolį, apskritai ritminį aštrumą, sonorinį sprendimą, būdingą tik tam kompozitoriui ar konkrečiam kūriniui, jo daliai“ (Fledžinskas 2008: 242) – pasiekė svarbiausią tikslą – mokėjimą klausytis muzikos.

Lietuvių atlikimo meno raidoje naujas etapas, svarbus atgijimo ir brandos laikotarpis išryškėjo XX a. pabaigoje, kai į atlikėjų gretas įsitraukė vidurinės kartos (A. Statkus, R. Bliškevičius, G. Jakaitis, G. Dačinskas) ir užsienyje gyvenantys (J. Kaliūnaitė, Ū. U. Žebriūnaitė) altininkai. 1990 m. paskelbus Lietuvos nepriklausomybę, keitėsi muzikos reikšimosi sąlygos, vėrėsi naujos bendravimo su pasauliu galimybės, kuriomis naudojosi jau žinomi ir jauni lietuvių atlikėjai. Šalia jau pripažintų styginių kvartetų (Lietuvos, Vilniaus, Čiurlionio) kūrėsi nauji kameriniai ansambliai – „Vilniaus arsenalas“ (1986), Kauno styginių kvartetą (1988), „Chordos“ (1997), „ArtVio“ (2003), trio „Claviola“ (2007), kurių gretas papildė nauji altininkų vardai. Dabartiniu metu studijuojantiems alto klasėje suteikiama daugybė galimybių. Atgijęs ryšys su Europos meno centrais sudaro sąlygas norintiems tobulėti ir įgyti naujų impulsų tolesnei meninei brandai. Studentai nuolat dalyvauja tarptautiniuose konkursuose, meistrisškumo kursuose ir festivaliuose.

Alto muzikos atlikimas visą laiką kinta. Altas, vis labiau įsitvirtinantis muzikiniame gyvenime ir tampantis soliniu instrumentu, suteikia naujų impulsų styginių instrumentų sklaidos procesui. Griežiant moderniąją muziką, Fledžinsko keturis dešimtmečius puoselėtos tradicijos pritaikomos šių dienų reikalavimams. Tokiame kontekste tenka pripažinti, kad naujų interpretacijų radimuisi neabejotinai didžiulę įtaką turi nuoseklus ir kūrybingas pedagogų darbas.

Išvados

1. Lietuviška alto mokykla, pradėjusi klostytis XX a. 5-ojo dešimtmečio pabaigoje (1949), susiformavo į savarankišką instrumentinę mokyklą. Šios mokyklos gyvavimas atskleidžiamas pasitelkus muzikologo A. Ambrazo mintis apie „mokyklos“ sąvokos esmę ir struktūrą. Remiantis jomis, kiekviena mokykla privalo turėti bendrus komponentus, kurių svarbiausi: programa, mokytojas, mokiniai, mokymo turinio perimamumas, t. y. tradicijos. Taigi, šių požymių visuma ir lėmė lietuviškos alto mokyklos gyvavimo galimybę, jos savarankiškumą, pedagogines ir metodines, koncertines ir interpretacines griežimo altu tradicijas.
2. Lietuvos altininkų ugdymo raidos pradinis etapas, prasidėjęs dar tarpukariu, siejamas su Klaipėdos muzikos mokykla. Šioje mokykloje 1924–1930 m. greta kitų specialiųjų dalykų buvo mokoma ir griežti altu. 1949 metai, kada Lietuvos valstybinėje konservatorijoje buvo įkurta alto klasė, laikytini lietuviškos alto mokyklos pradžia.
3. Išskirtinis vaidmuo Lietuvos alto meno istorijos raidoje tenka altininkui, pedagogui, dirigentui profesoriui Jurgiui Fledžinskui (1924–1988). Su jo vardu susijęs vienas ryškiausių Lietuvos alto meno istorijos puslapių. 1949 m. jis pradėjo nuoseklų, sistemingą ir kryptingą lietuvių altininkų mokymą Lietuvos valstybinėje konservatorijoje. Per 39 pedagoginio darbo alto klasėje metus (1949–1988) Fledžinskas suformavo ir išugdė 39 profesionalius altininkus, lėmė jų darbo kryptį ir profesionalumo lygį.
4. Pastaruoju metu Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje kūrybingų pedagogų (P. Radzevičius, A. Pšibilskienė, D. Katkus, G. Dačinskas) dėka sėkmingai tęsiama ir plėtojama Fledžinsko suformuota pirmoji Lietuvoje pedagoginės alto mokyklos sistema.

Įteikta 2013 09 06

LITERATŪRA

- Ambrazas, A. Tautinės kompozitorių mokyklos samprata. *Algirdas Jonas Ambrazas. Muzikos tradicijos ir dabartis*: Studijos. Straipsniai. Atsiminimai. Sudarytoja G. Daunoravičienė, Vilnius: Lietuvos kompozitorių sąjunga, 2007, p. 73–74.
- Jasinskas, K. *Koncertinis gyvenimas Lietuvoje 1919–1940*. Vilnius: Vaga, 1983, p. 92.
- Jurgis Fledžinskas*. Sudarė A. Girdzijauskaitė. Vilnius: Gairės, 2008.
- Kalinauskas, A. *Ataidai. Dirigento atsiminimai*. Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija, 2010, p. 65.
- Petrauskaitė, D. *Klaipėdos muzikos mokykla 1923–1939*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 1998.
- Ramoškaitė, Ž. Lietuviškasis alto riteris. *Literatūra ir menas*, 2009 spalio 9, Nr. 3254.
- Šalkauskis, S. Rinktiniai raštai. II knyga: *Pedagoginės studijos*. Vilnius: Mintis, 1992, p. 32.
- Vladas Jakubėnas. Straipsniai ir recenzijos*. T. 1. Sudarė ir įvadinį straipsnį parašė L. Venclauskienė. Vilnius: Lietuvos muzikos akademija, 1994.

The formation of the Lithuanian viola school: teachers, students

SUMMARY. The article aims to reveal the circumstances of the Lithuanian viola school's formation, and to give an indication of the development of learning to play the viola, its opportunities and prospects. The evolution of viola art began in the inter-war period, and the year 1949, when the first viola class was founded in the Lithuanian State Conservatory, is considered to be the start of the "Lithuanian viola school". With the help of Algirdas Ambrazas, the essential features of the "school" concept revealed what the viola school was like. The genealogy tree of Lithuanian viola teachers and their students helps to discern and approve all the characteristic features of this "school". This has made it possible to presume that the period from 1949 – the first years of the viola class' establishment at the Lithuanian State Conservatory – until today has matured the Lithuanian viola school to a standard of independent recognition. In the article, the most prominent viola educators and representatives of concert activities in Lithuania are identified. Emphasis is placed on the exceptional Jurgis Fledžinskas – the founder of the viola school's role, and on assessing the current successful continuation and development of the first pedagogical viola school system to have been formed in Lithuania.

KEYWORDS:

Lithuanian viola school, the "school" concept, viola pedagogues, Eduardas Satkevičius, Jurgis Fledžinskas, Petras Radzevičius, continuity of traditions.